

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију
3. 7. 2019. Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:
 1. др Радојка Вукчевић, редовни професор за ужу научну област Англистика, предмет Америчка књижевност (28. 9. 2005.), Филолошки факултет, Универзитета у Београду,
 2. др Новица Петровић, ванредни професор за ужу научну област Англистика, предмет Студије британске/америчке културе (20. 6. 2017.), Филолошки факултет Универзитета у Београду,
 3. др Томислав Павловић, ванредни професор за ужу научну област Енглеска књижевност и култура (13. 4. 2016.), Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Одсек за филологију, Катедра за англистику.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Милош, Слободан, Арсић
2. Датум рођења, општина, република:
26. 2. 1973. Дервента, СФРЈ
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:
2014. Филолошки факултет Универзитета у Београду
Close Reading of John Fowles
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Пут у непознато: идентитет појединца и простора у делима Кормака Макартија

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графика и сл.

САДРЖАЈ

ПОГЛАВЉЕ 1: Увод.....	1
ПОГЛАВЉЕ 2: Идентитет појединца.....	9
ПОГЛАВЉЕ 3: Идентитет простора.....	131
ПОГЛАВЉЕ 4: Стилска обележја.....	201
ПОГЛАВЉЕ 5: Почетак и крај.....	234
ПОГЛАВЉЕ 6: Закључне напомене.....	237
БИБЛИОГРАФИЈА.....	243

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мс Милоша Арсића „Пут у непознато: идентитет појединца и простора у делима Кормака Макартија“ обима је 261 странице и подељена је на шест поглавља. У првом, уводном поглављу, кандидат образлаже циљ и методологију свога истраживања, истичући да је његов главни мотив за одабир ове теме жеља да детаљном анализом одабраних дела – романа, драма и филмских сценарија – америчког писца Кормака Макартија (Cormac McCarthy) истражи место које у Макартијевом опусу заузимају појединац и простор као његове кључне тематске одреднице. Образлажући свој приступ овако формулисаној теми, кандидат истиче да ће у својој анализи разматрати изражајност форме разматраних дела, као и разноврсност приповедних техника путем којих Макарти описује саобразност идентитета простора и појединца, уз осврт на значај књижевних и ванкњижевних утицаја који су допринели формирању Макартијеве стваралачке поетике, међу којима значајно место заузима редефинисање жанровских образаца. Делу овог аутора могуће је приступати са различитих теоријских позиција, тако да су могућа различита тумачења најзначајнијих сегмената његове прозе. Међутим, премда су различите интерпретативне перспективе из којих се приступа Макартијевом делу начелно могуће, анализа нужно мора обухватити појединца и простор као његове суштинске елементе, не само због њиховог доминантног места у оквиру Макартијеве поетике, већ и стога што ти елементи представљају средство тумачења других елемената ове поетике. У овако дефинисаном аналитичком приступу Макартијевом делу, истраживање се усредсређује на идентитет и место појединца у наративу, узимајући у обзир и оне типове протагониста који тај статус поседују упоредо са човеком, и анализирајући равни кроз које се појединац креће и његове различите функције у тим равнима, као и референтност коју у контексту Макартијеве поетике добијају појмови као што су главни јунак и антихерој, те однос аутора према жанровским обрасцима. Третман појединца у оквирима наратива условљен је чињеницом да он отискивањем на пут напушта људску раван и прелази у домен у коме она добија једно шире значење. Људска раван представљена је као део једне веће стварности, а принципи отелотворени у природи старији су и свеобухватнији од свега што постоји у човековом свету. Саображеност човека и простора кроз које се креће има за последицу то да појединац поприма статус *сваког човека (everyman)*: он не само што се не налази увек у првом плану приповедања, већ често бива лишен конкретног идентитета. Анализа протагониста и равни кроз које се они крећу обухвата три сегмента: у првом се разматра проблематика најважнијих појмовних одредница Макартијеве прозе, идентитета појединца и типова протагониста. Други сегмент анализе заснован је на типологији простора подељеног

на две основне целине – људску и метафизичку раван, и у њему се посебна пажња посвећује вишезначности појмова дома и границе. Трећи сегмент анализира идентитет у оквиру жанровских и других конвенција језика и стила, као и из перспективе наративних средстава којима Макарти тематизује простор и појединца, укључујући ту и митологизацију визија, снова и сећања као просторних одредница посебне врсте.

Друго поглавље дисертације посвећено је детаљном разматрању мотивског елемента идентитета појединца у Макартијевој прози. Имајући у виду чињеницу саображености појединца и простора кроз које се креће, у средишту пажње ове анализе налазе се оне особености и сродности идентитета појединца и простора које их чине класом за себе. Елементи који творе идентитет имају значење само у датим оквирима, то јест, посматрају се издвојено од препознатљивих и устаљених образаца. Разноликост могућих интерпретација Макартијевих дела долази до изражаја управо када су у њиховом фокусу појединац и простор. Појединац и простор, те њихови међуодноси, представљају тежишни део структуре Макартијевог наративног поступка: пут на који се појединац отискује, може се рећи, „носи“ приповест, а на том путу стиче се увид у идентитет како простора тако и појединца. Тај идентитет је, како се показује, флуидан, што има за резултат то да је Макартијевог појединца могуће посматрати кроз призму појма „сваког човека (*everyman*)“, присутног у енглеској књижевности још од појаве истоименог моралитета у другој половини 15. века. Овакво помањкање чврстог идентитетског упоришта резултира његовом недореченошћу, што се манифестује како симболиком имена ликова тако и изостанком имена, при чему појединац бива сведен на функцију коју има у оквиру наратива, где је функција сурогат идентитета и постоји уместо имена, од којег већи значај има друштвени статус. Припадници човековог света углавном нису дефинисани ликови, већ представљају различите функције у заједници којој припадају, у широком распону од свештеника, шерифа, адвоката, судија, официра, саветника, племића и радио-еванђелиста до ликвидатора, бескућника, касапа, стрводера, кавгација, проститутки, верских фанатика и гонича стоке, чиме списак нипошто није исцрпљен. На своме путу у непознато, појединац у једном тренутку прелази у раван која надилази раван људског. Ова метафизичка раван односи се према човеку и његовом положају у општем поретку ствари – подређеном *per definitionem*, са немилосрдном равнодушношћу којом се у наративној равни доследно оспорава антропоцентричност, што је неутуђиви део Макартијеве поетике. Трајност људских вредности овим је вишеструко релативизиована, а неоформљен, бездоман, незрео и често безимен појединац добија статус сваког човека, измештен из тежишта наратива бројним техникама, од којих је изостанак увида у његов психолошки живот само једна.

Треће поглавље рада бави се разматрањем идентитета простора у Макартијевом делу, будући да интеракција појединца и простора представља једну од кључних Макартијевих преокупација. Као што је у појединац у Макартијевој прози лишен конкретног идентитета, идентитета који би био везан само за људску раван, формираног посредством жанровских или стилских конвенција, за формирање идентитета простора карактеристичан је исти наративни поступак. Ту се ради о пределима у којима протагонисти изгледају исто онако дивље и необично као и крајолик који их окружује. Недореченим и недефинисаним крајолицима доминирају прах и пепео неког бившег света, које ветрови разносе тамо-амо по ништавилу. Као и његов околиш, тако је и човек у роману *Крвави меридијан* саздан од „праисконског блата“, од твари постања. Ово је само једна од бројних илустрација несводивости појединца на људску раван. Човеков свет је само једна од равни егзистенције, а другу чине фантазмагорични и кошмарни предели кроз које појединац путује. Елементи оностраног у простору нису увек лако уочљиви, али се манифестују посредством својстава која сасвим очигледно нису спојива са људском равни. Видљиви свет, односно, људска

раван, у Макартијевој поезици представља одраз невидљивог, оностраног поретка. А метафизичку равну егзистенције, како смо већ видели, одликује монументална равнодушност спрема свега што је људско. Важна одлика простора у Макартијевим делима је и то да има у себи нечег праисконског, а његова пустошност, каква, примера ради, карактерише пределе описане у роману *Пут*, награђеном Пулицеровом наградом, не указује толико на дословна разарања, мада ни њих не мањка, већ на чињеницу да је овај свет за протагонисту недовољан и да он мора да потражи неку нову и садржајнију равну која надлази људску, то јест – ниједан свет. Као што је појединац *свако*, тако је и простор истовремено и *сваки* и *ниједан*, пустош која је у једнакој мери блиска постању као и апокалипси.

Четврто поглавље рада посвећено је анализи стилских особености Макартијевог приповедног поступка. Флуидност идентитета, како протагониста тако и простора којима се ликови крећу, одражава се у суштинској неодређености форме која карактерише Макартијева прозна остварења. Анализа спроведена у овом поглављу рада указује на то да комплексност и неодређеност форме Макартијевих наратива једним делом потичу и из Макартијеве тенденције да комбинује разнородне и наизглед неспојиве елементе књижевних родова и врста. Ово нарочито долази до изражаја у Макартијевом веома неконвенционалном третману традиционалних књижевних (и не само књижевних) форми као што су билдунгсроман и вестерн. Форма Макартијевих романа налази се под видним утицајем наративне стратегије и естетике филма, а приповедни простор је по својој природи изразито визуелан, због чега се наратив Макартијевих романа у готово подједнакој мери састоји од филмских и од књижевних елемената. Карактеристика која повезује прозна дела овог писца је њихов наглашено визуелни идентитет, из кога нужно произлази филмичност, тако да њихова наративност не мора бити превасходно књижевна, поготово ако се има у виду да филм и књижевност као семиотичке системе повезују одређене сличности, везане пре свега за визуелизацију садржаја.

Пето поглавље рада усредсређено је на још једну битну карактеристику Макартијевог наративног поступка, везану за елементе без којих један књижевни наратив не може постојати – почетак и крај. У мери у којој су неодређени идентитети ликова и простора, а како смо видели из претходног поглавља, и сама приповедна форма, неконвенционално преплитање краја и почетка приповести, присутно у више Макартијевих дела, њиховим наративима даје циклични карактер. Уместо традиционалног уобличавања наратива посредством завршетка препознатљивог као таквог, био он срећан или трагичан, недореченост краја чини да завршетак приповести поприма карактеристике новог почетка. Резултат тога је наратив који је цикличан, као што су и свет и судбине које описује, као што су и путовање по простору и по путевима којима су, што је, рецимо, случај у роману *Крвави меридијан*, небројени појединци већ прошли, а ван сваке сумње ће пролазити и убудуће.

Шесто, закључно поглавље дисертације укратко резимира резултате до којих је кандидат дошао анализом спроведеном у претходним деловима рада. Иницијална намера овог истраживања била је да се идентитети појединца и простора сагледају из перспектива од којих ниједна не би била у повлашћеном или доминантном положају, поготово имајући у виду да примењене методе анализе нису без својих концептуалних ограничења. Резултати спроведене анализе, по природи ствари, не могу претендовати на то да буду последња реч на ову тему, поготово ако се има у виду да Макартијев приказ човековог доживљаја стварности неопозиво инсистира на његовој крхкости, непоузданости и недостатности. Једна од средишњих тема Макартијеве поезике је непоузданост приповедања, у коме нема лаких одговора и брзих решења, већ се уместо тога тражи ангажовани читалац који би се према оваквим текстовима поставио са примереном дозом обазривости и стрпљења. Стога кандидат разложно упозорава да даља, свакако пожељна и потребна истраживања Макартијевог опуса треба усмерити у правцу анализе тема везаних за сукоб наратива и непоузданости приповедања.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

1. „Поређење карактеризације ликова у роману *Нема земље за старце* Кормака Макартија и филмској адаптацији браће Коен“, *Анали Филолошког факултета*, бр. 27, свеска II, Београд, 2015, стр. 125-143.
2. „Обележја књижевне поетике Кормака Макартија у филмској адаптацији драме *The Sunset Limited*“, *Филолог* бр. 13, година VII, Бања Лука, 2016, стр. 417-428.
3. „Парадигматска и чињенична истина романа *Пут К. Макартија*“, *Анали Филолошког факултета*, бр. 28, свеска II, Београд, 2016, стр. 117-139.
4. „Rediscovery of Reality in Cormac McCarthy's *The Road*“, *BELLS* бр. 9, Београд, 2017, стр. 95-105.

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО, РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Идентитет појединца и простора представља једну од кључних тематских одредница у стваралаштву савременог америчког аутора Кормака Макартија. Детаљно разматрање овог мотива у одабраним Макартијевим делима кандидата Милоша Арсића обухвата анализу протагониста и равни кроз које они путују – увек у непознато, реализовану у оквиру три тематска сегмента: први се бави проблематиком везаном за најважније појмове Макартијеве поетике: идентитет појединца и типове протагониста који путују кроз веома онеобичене, каткада фантазмагоричне просторе; други је усредсређен на типологију простора посматраног из перспективе људске и метафизичке равни; у трећем се анализира идентитет у оквиру жанровских и других конвенција језика и стила, као и наративних средстава којима Макарти тематизује простор и појединца, при томе често редефинишући жанровске границе. Као део анализе простора, разматрају се елементи оностраног, повезаност топографије простора са идентитетом протагониста, човекова неспособност да сагледа свет око себе и мотив заточеништва као манифестације наметнуте просторне ограничености. У оквиру разматрања приповедних метода најзначајније место имају непоузданост човека као приповедача, путовање и контраст између кретања и мировања, наглашена визуелност наратива, измештање протагонисте и радње из првог плана, изостанак директног увида у психолошка стања појединца, алегоричност као врста референтности, редефинисање жанровских стандарда и Макартијево доследно оспоравање антропоцентризма. Одабраним делима није приступано линеарно, следећи хронологију њиховог објављивања, нити су она разматрана појединачно, већ у оквиру тематских целина. У основи оваквог избора налази се став да је реч о идентитету чија се најважнија својства испољавају у континуитету, тако да између појединачних дела нема таквих разлика које би изискивале другачији приступ.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Циљ докторске дисертације мс Милоша Арсића „Пут у непознато: идентитет појединца и простора у делима Кормака Макартија“ јесте да истражи модалитете идентитета појединца и простора као кључних тематских одредница у опусу поменутог савременог америчког аутора. Кандидат је истраживање спровео методолошки доследно, бавећи се у својој анализи критичком рецепцијом Макартијевог опуса из перспективе савремене књижевне критике, редефинисања жанрова као што су билдунгсроман и вестерн, као и доследног оспоравања антропоцентризма у корист метафизичке равни, која остаје монументално равнодушна спрема човека, његових стремљења и застрањивања. Кормак Макарти, овенчан, између осталог, Пулицеровом наградом за књижевност, данас се сматра се једним од најзначајнијих савремених америчких писаца. Када се зна да је први научни скуп посвећен Макартијевом прозном стваралаштву одржан 1993. године, готово тридесет година после објављивања његовог књижевног првенца, не чуди што је у нас о њему релативно мало писано. Стога докторска дисертација Милоша Арсића представља вредан допринос изучавању опуса овог аутора у нашој академској средини. Комисија је мишљења да је ова дисертација остварила свој циљ и испунила захтеве који се постављају пред радове ове врсте.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:
мс Милош Арсић у својој дисертацији је испунио захтеве докторског рада и може да приступи његовој усменој одбрани.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Радојка Вукчевић, редовни професор
Филолошког факултета у Београду
2. др Новица Петровић, ванредни професор
Филолошког факултета у Београду
3. др Томислав Павловић, ванредни професор
Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу